

industrial complex of Ukraine, and examples of implementing agro-clusters using the Triple Helix model.

Keywords: agro-industrial complex, Triple Helix model, cluster approach, agrocluster, AgroHub of the MNAU.

УДК 633.16:631.5

DOI 10.31521/978-617-7149-94-0-131

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО В УМОВАХ ЛІВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Терентьєв О.А., аспірант

<https://orcid.org/0009-0003-3157-3979>

Сумський національний аграрний університет

Кубрак Т.М., аспірант

Сумський національний аграрний університет

Мельник Т.І., канд. біол. наук, професор

Сумський національний аграрний університет

<https://orcid.org/0000-0002-3839-6018>

Анотація: Ячмінь ярий є важливою зернофуражною і пивоварною культурою, яка посідає значне місце у структурі посівних площ України та забезпечує суттєву частку валового виробництва зерна й високоякісної сировини для переробної промисловості [2; 7]. Лівобережний Лісостеп вирізняється сприятливими ґрунтово-кліматичними умовами та високою концентрацією посівів ячменю ярого, що зумовлює актуальність аналізу динаміки площ його вирощування в цій зоні [2; 6]. Метою дослідження було проаналізувати динаміку площі збирання ячменю ярого в господарствах усіх категорій Лівобережного Лісостепу України впродовж 2017–2024 рр. на основі офіційних статистичних даних та оцінити зміну її частки у загальноукраїнській структурі посівів. Для цього використано дані Державної служби статистики України щодо площі зібраної ячменю ярого (місячні ряди, господарства усіх категорій) для України загалом і Полтавської, Сумської, Харківської та Чернігівської областей; як інтегральний річний показник приймали максимальне значення площі збирання за календарний рік. Встановлено, що у 2018–2024 рр. площа збирання ячменю ярого в Україні зменшилася на 48,3%, а в Лівобережному Лісостепу – на 46,5%, при цьому найбільш різке скорочення припало на 2022 рік на фоні повномасштабної збройної агресії РФ. Частка Лівобережного Лісостепу в загальноукраїнській площі збирання ячменю ярого у 2017–2024 рр. змінювалась в межах 15,2–21,8% із тенденцією до зростання у воєнний період, що свідчить про збереження й посилення спеціалізації господарств зони на вирощуванні цієї культури. Отримані результати формують обґрунтовану основу для подальших польових досліджень щодо вдосконалення технології вирощування ячменю ярого за рахунок оптимізації позакореневого підживлення [3–5].

Ключові слова: ячмінь ярий, площа збирання, Лівобережний Лісостеп, офіційна статистика, структура посівних площ.

Ячмінь ярий (*Hordeum vulgare* L.) є однією з провідних зернофуражних культур світу та України; його посівні площі й валові збори істотно впливають на забезпечення тваринництва концентрованими кормами й на формування експортного потенціалу зернового господарства [2; 7]. За даними вітчизняних дослідників, в Україні протягом останніх років спостерігається тенденція до скорочення посівних площ ячменю ярого за одночасного зростання середньої врожайності завдяки впровадженню нових сортів та інтенсифікації технологій вирощування [2; 6]. Лівобережний Лісостеп (Полтавська, Сумська, Харківська та Чернігівська області) характеризується родючими чорноземами, достатніми тепловими ресурсами й відносно стабільним зволоженням, що створює сприятливі передумови для формування високої продуктивності ячменю ярого [4; 5]. Водночас масштабна війна, зміни ринкової кон'юнктури та кліматичні ризики зумовлюють перерозподіл площ між культурами, що потребує уточнення ролі зони в сучасній структурі посівів ячменю ярого.

Метою роботи є аналіз динаміки площі збирання ячменю ярого в господарствах Лівобережного Лісостепу України за 2017–2024 рр. та оцінка зміни її частки у загальноукраїнській структурі посівних площ культури.

Статистичною основою дослідження слугували офіційні дані Державної служби статистики України (портал explorer.stat.gov.ua) за показником «Площа зібрана однорічних і дворічних сільськогосподарських культур. Ячмінь ярий. Господарства усіх категорій. Зона досліджень: Полтавська, Сумська, Харківська та Чернігівська області. З огляду на те, що місячні дані відображають наростаючий підсумок площі збирання, для кожного року та кожної території як інтегральний річний показник приймали максимальне значення площі збирання ячменю ярого.

На основі сформованих річних рядів визначено площу збирання ячменю ярого по Україні, по кожній області зони та сукупну площу Лівобережного Лісостепу (сума по чотирьох «класичних» областях). Частку площі збирання зазначених територій у загальноукраїнській структурі обчислювали як відсоткове співвідношення до площі збирання по Україні. Оцінювали відносні зміни площі між окремими роками, насамперед у 2018–2024 рр. та у періоді до й після 2022 року.

У загальноукраїнському розрізі максимальна площа збирання ячменю ярого за аналізований період припала на 2018 рік і становила 1607,7 тис. га, тоді як у 2024 р. вона зменшилася до 830,7 тис. га, що відповідає скороченню на 48,3%. У 2018–2021 рр. площа збирання змінювалася в межах 1331,7–1607,7 тис. га, після чого у 2022 р. відбулося різке падіння до 922,1 тис. га (мінус 30,8% порівняно з 2021 р.). Отримані результати узгоджуються з літературними джерелами, у яких відзначено скорочення посівних площ ячменю ярого в Україні в останнє десятиріччя на фоні структурної переорієнтації посівів на інші культури [2; 6].

Сукупна площа збирання ячменю ярого в Лівобережному Лісостепу (Полтавська, Сумська, Харківська та Чернігівська області) у 2017 р. становила 186,5 тис. га, у 2018 р. зросла до 295,0 тис. га, після чого загалом мала тенденцію до зменшення; у 2021 р. – 250,7 тис. га, у 2022 р. – 184,5 тис. га (мінус 26,4%), у 2024 р. – 157,8 тис. га (мінус 46,5% до 2018 р.). Таким чином, масштаби скорочення площі збирання ячменю ярого в Лівобережному Лісостепу близькі до середньоукраїнських, однак зона зберігає значну частку у виробництві культури.

На рівні окремих областей спостерігається істотна диференціація. Полтавська область продемонструвала найменше зменшення площі збирання за 2018–2024 рр.: з 85,2 до 68,3 тис. га (мінус 19,8%), тоді як її частка в загальноукраїнській площі зросла з 5,3 до 8,2%. У Сумській області площа скоротилася з 45,0 до 16,4 тис. га (мінус 63,6%), у Харківській – зі 140,1 до 60,2 тис. га (мінус 57%), у Чернігівській – з 24,7 до 12,9 тис. га (мінус 47,8%). Такі відмінності відображають нерівномірний вплив бойових дій, руйнування інфраструктури та зміну спеціалізації господарств у межах кожної області [4; 5].

Частка Лівобережного Лісостепу в загальноукраїнській площі збирання ячменю ярого у 2017 р. становила 15,2%, у 2018–2021 рр. – 18,3–20,3%, у 2022–2024 рр. – 19,0–21,8%, тобто, попри суттєве абсолютне скорочення площ, зона в цілому демонструє тенденцію до зростання питомої ваги у виробництві культури. Це узгоджується з даними щодо високого адаптивного потенціалу ячменю ярого в умовах Лісостепу й можливості отримання стабільно високої продуктивності за умови оптимізації технології вирощування культури, зокрема системи живлення [3–5].

Висновки. У 2018–2024 рр. площа збирання ячменю ярого в Україні скоротилася на 48,3%, а в Лівобережному Лісостепу – на 46,5%, що свідчить про загальнонаціональну тенденцію до зменшення площ вирощування культури при збереженні вагомій ролі досліджуваної зони у її виробництві. Найбільш різке скорочення площі збирання ячменю ярого спостерігалось у 2022 р.: в Україні – на 30,8%, у Лівобережному Лісостепу – на 26,4% порівняно з 2021 р., що пов'язано з наслідками повномасштабної збройної агресії РФ і порушенням виробничо-логістичних ланцюгів. Серед областей Лівобережного Лісостепу найменшого зменшення площі збирання зазнала Полтавська область (мінус 19,8%), тоді як у Сумській, Харківській і Чернігівській областях скорочення становило 63,6, 57,0 та 47,8% відповідно, що зумовило переформатування регіональної структури виробництва ячменю ярого. Слід відзначити, що частка Лівобережного Лісостепу в загальноукраїнській площі збирання ячменю ярого упродовж 2017–2024 рр. зросла з 15,2 до 19,0–21,8%, що свідчить про стійку спеціалізацію господарств зони на вирощуванні цієї культури та відкриває перспективи для інтенсифікації її виробництва на основі впровадження адаптивних сортів та оптимізації системи живлення.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Офіційна статистична інформація. URL: <https://stat.gov.ua/uk/explorer> (дані щодо площі збирання ячменю ярого за 2017–2024 рр.).
2. Засядько І. О. Оцінка сортових ресурсів ячменю ярого в Україні. *Корми і кормовиробництво*. 2024. Вип. 98. С. 98–105. DOI: 10.31073/kormovyrobnytstvo202498-09.
3. Панчишин В. З., Мойсієнко В. В., Сладковська Т. А., Перепелиця Л. О., Корево Н. І. Продуктивність ячменю ярого (*Hordeum vulgare* L.) залежно від сорту та позакореневого підживлення в умовах Лісостепу України. *Ukrainian Journal of Natural Sciences*. 2024. № 7. С. 138–145. DOI: 10.32782/naturaljournal.7.2024.16.
4. Hanhur V. V., Len O. I., Hanhur N. V. Effect of minimizing soil tillage on moisture supply and spring barley productivity in the zone of the Left-Bank Forest-Steppe of Ukraine. *Scientific Progress & Innovations*. 2021. No. 1. P. 128–134. DOI: 10.31210/visnyk2021.01.15.
5. Hanhur V. V., Len O. I., Hanhur N. V. Impact of different tillage systems on soil nutrient regime in the field of winter wheat and spring barley in the Left-Bank Forest-Steppe zone of Ukraine. *Scientific Progress & Innovations*. 2022. No. 1. P. 38–44. DOI: 10.31210/visnyk2022.01.04.
6. Новак Ж. М., Полянецька І. О., Лень С. Д., Жмуд М. В. Аналіз сортів ячменю ярого, придатних для поширення в Україні у 2016 році. *Актуальні питання сучасної аграрної науки* : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Умань, 2016 р.). Умань, 2016. С. 69–71.
7. Загинайло М. Сортові ресурси ячменю ярого. *Пропозиція – головний журнал з питань агробізнесу*. 2008. URL: <https://propozitsiya.com/articles/sortovi-resursy-yachmenyu-yaroho> (дата звернення: 12.03.2026).

Abstract: Spring barley (*Hordeum vulgare* L.) is one of the key grain and fodder crops in Ukraine, contributing a significant share of grain production and serving as a high-quality raw material for the brewing and feed industries [2; 7]. The Left-Bank Forest-Steppe zone is characterized by favourable soil and climatic conditions and plays an important role in the national balance of spring barley production [4; 5]. The study aimed to analyse the dynamics of the harvested area of spring barley across all farm categories in the Left-Bank Forest-Steppe of Ukraine during 2017–2024, using official statistics, and to assess changes in its share of the total harvested area of spring barley in Ukraine. Using monthly data from the State Statistics Service of Ukraine (indicator “Harvested area of annual and biennial crops. Spring barley. All categories of farms”, thousand hectares), the maximum annual values for Ukraine as a whole and for Poltava, Sumy, Kharkiv, and Chernihiv regions were taken as an integral indicator of the area under spring barley. It was found that in 2018–2024, the harvested area of spring barley in Ukraine decreased by 48.3%, while in the Left-Bank Forest-Steppe it decreased by 46.5%, with the sharpest reduction in 2022 due to the full-scale Russian aggression. The share of the Left-Bank Forest-Steppe in the national harvested area of spring barley increased from 15.2 to 19.0–21.8%, which indicates the preservation and strengthening of the specialization of farms in this zone in growing the crop. The results obtained provide a statistical basis for further field experiments aimed at optimizing foliar fertilization and other technological elements under the conditions of the Left-Bank Forest-Steppe [3–5].

Keywords: spring barley, harvested area, Left-Bank Forest-Steppe, official statistics, cropping structure.